

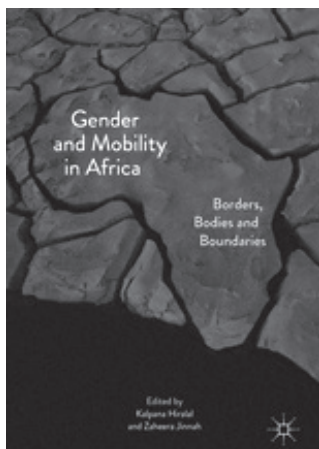
GENDERKÉRDÉSEK ÉS MOBILITÁS AFRIKÁBAN

FÖLDVÁRY BERNADETT

A két dél-afrikai kutató által szerkesztett tanulmánykötet az afrikai kontinensen belüli, illetve az oda irányuló, valamint onnan induló migráció kérdéskörét járja körbe kifejezetten a nők szemszögéből. A kötet ezzel a megközelítéssel eleve újszerű kontextusba helyezi a vándorlást, és ezen újszerűségéből fakadóan igyekszik minél komplexebb képet adni Afrika migrációs helyzetéről, így nem csupán a jelenlegi, aktuális helyzetet elemzi, hanem történeti kitekintést is ad mindvégig a célcsoportra fókuszálva. Ez adja gyakorlatilag a kötet keretszerkezetét, a koloniális időszak jellemzőivel indítva és zárásképp a jövőbeni lehetséges kutatási irányokat taglalva valóban keretbe foglalja a jelen kihívásait vizsgáló tanulmányokat. A kötetben ismeretett kutatások részben a Dél-afrikai Nemzeti Kutatási Alap támogatásával valósultak meg, ez pedig valamelyest magyarázatot ad arra, hogy a komplexitásra törekvés mellett miért kapott nagyobb hangsúlyt Afrika ezen déli régiója (Zimbabwe is több tanulmány tárgya a Dél-afrikai Köztársaság mellett).

A könyv már a bevezetőben is jól rávilágít arra, milyen sokféle migráció létezik és ezeknek milyen sokrétű mozgatórugói vannak, illetve ezáltal segít elszakadni a hagyományos dél-észak irányú (Global South – Global North) vándorlás koncepciótól, továbbá a hagyományosan férfi fókuszú vizsgálódástól, és árnyalni a képet a kontinensen belüli intenzív folyamatokkal. Ezek közül is kiemeli Hiralal például az egyre jelentősebb volumenű tanulmányi és önálló (független egyéni) mobilitást, amelyből 40 feletti százalékkal veszik ki a részüket a nők a Dél-Afrikai Köztársaságban, ugyanakkor ezen témakört nem vizsgálja egyik fejezet sem végül. A fő vonal mégis a kontinensen belüli migráció, illetve az elvándorolt nőket érintő főként társadalmi kérdések, így kapott helyet a kötetben a családon belüli erőszak vizsgálata is migráns közösségekben, illetve az otthonmaradottak és a befogadó társadalom szociológiai vizsgálata.

Az Európába áramló migráció szempontjából különösen két tanulmány lehet izgalmasabb, az egyik Ibtihel Bouchoucha, tunéziai nők vándorlását, illetve annak hiányát, jellemzőit vizsgáló írása, valamint Lanre Olusegun Ikuteyijo tanulmánya az emberkereskedelem nigériai áldozatainak rehabilitációja témakörében. Az elsőként említett kutatás fontos háttérinformációkkal vérteljesíti fel az olvasót annak megértésében, hogy miért jellemzően férfitöbbségű manapság is a például Európába irányuló migráció, és azért is tekinthető jó alapnak az összefoglaló, mert Tunézia egyike a

Hiralal, Kalpana – Jinnah, Zaheera (szerk.)

Gender and Mobility in Africa – Borders, Bodies and Boundaries

2018, Palgrave Macmillan, pp. 259

legdemokratikusabb irányú arab országoknak, ezáltal pedig viszonylag élen jár a nők egyenjogúsításában, politikai részvételüket is tekintve. Itt is megtalálható az a tipikus folyamat, hogy a nők egyre hosszabb idejű és magasabb szintű iskolázása következtében kitolódik a jellemző házasodási életkor és a csökken a termékenységi ráta. Ugyanakkor a munkaerőpiac nem képes lépést tartan mindezzel a fejlődéssel, valamint a társadalom sem, erre bizonyíték a diplomás nők kiemelten magas munkanélküliségi aránya, illetve a házasodással a munkaerőpiacot elhagyó feleségek száma, nem beszélve arról a kutatásról, miszerint a tunéziai nők nagy többsége elképzelhetetlennek tartja, hogy lánya majd egyedül vándoroljon el, illetve egyáltalán elvándoroljon.

A bevezetőben röviden említett, szegénység és konfliktusok sújtotta felső szubszaharai térség államai maradnak ki leginkább a tanulmányok sorából, ahol még prevalensebb a kizsákmányolás, emberkereskedelem, és annak Európába történő exportjának központja is ezen térségben található. Emiatt fontos a Nigériát tárgyaló tanulmány, amely kifejezetten ezen sérülékeny csoportra, a kereskedelem áldozatául esett nőkre fókuszál, akik hosszú évek óta az Európai Unió területén beazonosított harmadik országbeli áldozatok javát adják. Ugyanakkor itt is részletezett képet kap az olvasó a jóval nagyobb volumenű belső migrációról és az ahhoz kötődő, egyre súlyosabb kizsákmányolási formákról, jellemzően a gyermekeket és nőket sújtva. Ezen tanulmányban hangsúlyt kap a demográfia növekedés is, amely az egész kontinens sajátja, és amely egyre intenzívebb vándorlást eredményez, a lemaradó infrastrukturális és gazdasági helyzetre adott válaszként. Ugyanitt külön alfejezetet szentel Ikuteyijo a tradicionális hitvilághoz köthető problémának, amely szintén regionális jelenség, illetve hasonlóan kontrolláló tényező, mint a Marnie Shaffer tanulmányában bemutatott szómáliai nők esetében az anyaországi közösség, amely és a befogadó, dél-afrikai társadalom közötti egyensúlyozás az érintett, elvándorolt nőket komoly kihívások elé állítja.

A társadalmi jellemzők fontosságát hangsúlyozza Elsa Oliveira és Jo Vearey is, rámutatva a kutatások metodológiai problémáira, amennyiben a kutató maga nem helyezkedik bele az adott vizsgálati csoport társadalmi közegébe, úgy az interjúk, elbeszélések sem olyan narratívában jelennek majd meg az elemzések során, amely ténylegesen tükrözné a nők helyzetét. Említést tesznek a sokszor expliciten nyugati megközelítésről, amely nem állja meg a helyét egy eltérő kulturális közegben. Az általuk is használt fotográfiai elem, amely a vizsgált csoport, migráns háttérű szexmunkások aktív részvételével zajlott, vizuális elemekkel egészíti ki a személyes történeteket, konkrétan a nők által készített fotók segítenek a helyzetük jobb megértésében.

Lmadani tanulmánya a Marokkóba vándorolt szenegáli nők marginalizált helyzetét tárgyalja, míg Tinashe Chimbidzikai, Pragna Rugunanan, Ria Smit és Sara Matshaka a zimbabwei, kongói, burundi és szomál nőket Dél-Afrikában érintő nehézségeket tárják fel, jól megvilágítva az ide irányuló vándorlás gender jellegét.

Jóllehet egy kontinens migrációs jellegzetességei kerülnek terítékre specifikusan a nőkre fókuszálva, Afrika sokszínűségéből fakadóan ugyanakkor rendkívül diverzált képet kapunk mind a jellemzőket, mind a problémákat tekintve. Ahogy a könyv szerkesztői is megfogalmazzák, a kötet hangsúlyozza a gender fókuszú migráció heterogenitását és komplexitását. A tanulmánykötet fontos és eddig kevésbé kutatott aspektust mutat be, átfogó kép helyett azonban inkább regionális-lokális mélyfúrásokat olvashatunk, azonban ez nem kisebbíti a könyv vitathatatlan érdemét a téma kutatása kapcsán. ☀

